

maken en naar het arme huisgezin terug te drijven. De uitgelaten blijdschap daardoor verwekt, doet de bewoners van het gehucht toeschieten, en pas heeft men vernomen, dat de geliefde Fénelon daar, en wat de reden zijner komst is, of men wapent zich met fakkels, en geleidt hem, door de dankbare bewoners voorgelicht, in triomf naar zijne woning terug.

Eene borstkwaal deed hem op drie en zestig jarigen ouderdom ten grave dalen.

FRANÇOIS MARIE AROUET DE VOLTAIRE.

1694—1778.

WERKEN.

Proza: Histoire de Charles XII. — Lettres sur les Anglais. — Histoire du Czar Pierre I. Romans: Zadig. — L'Ingénu. Poëzij: La Henriade. Treurspelen: Oedipe. — Zaire. — Mahomet. — Mérope, enz.

Voltaire, de invloedrijkste schrijver zijner eeuw, werd te Parijs geboren en was eerst zoo zwak, dat men ieder oogenblik zijn dood te gemoet zag. In Februarij ontving hij den nooddoop, en eerst in November was hij genoegzaam bijgekomen om den werkelijken doop te ontvangen.

Zijn vader François Arouet, een aanzienlijk notaris, later lid van de rekenkamer, deed hem bij de Jezuïten te Parijs opvoeden, waar hij voornamelijk latijn en wiskunde leerde. Ofschoon Voltaire zich in 't godsdienstig onderwijs weinig kon schikken, verwierf zijn buitengewone aanleg hem de liefde van al zijne onderwijzers, uitgenomen pater Jay, die hem eens onder de les gevoelig bij den kraag pakte en uitriep: »Ongelukkige, gij zult eens de banier der Christusloochening in Frankrijk opsteken!»

Op zijn elfde jaar vervaardigde hij voor een oud officier, ter eere van den dauphin, een gedicht, dat hem van laatstgenoemden een jaargeld, en van geheel Parijs goedkeuring

en bewondering deed verwerven. De bekende Ninon de l'Enclos deed zich den jongeling voorstellen, en vermaakte hem, bij haar dood, een legaat van 2000 livres aan boeken.

Zijn vader, die letterkundigen als onnutte wezens aanzag, werkte zijne neiging tegen; drong er op aan, dat zijn zoon in de rechten zou studeeren, en wilde hem eene betrekking koopen; doch de zoon gaf daarop ten antwoord, dat hij geen gekocht aanzien begeerde, en van plan was het zich te verwerven, zonder dat het geld zou kosten.

Zeventien jaar oud zijnde, vervaardigde hij een treurspel, *Oedipe*, dat echter de tooneelsten niet wilden opvoeren, omdat er geene liefde in voorkwam; ook dong hij naar een prijs bij de *Académie*, welken hij echter niet verkreeg. Om zich hierover te wreken gaf hij een spotschrift in 't licht. Zijn vader, voor de gevolgen bevreesd, werd daardoor op den jongen Arouet zoo verbitterd, dat hij hem uit het huis wilde jagen, toen nog in tijds de Markies de Chateaufort hem als page medenam naar Holland. Hij kon hier niet lang blijven, want daar hij wat spoedig een minnehandel aanknoopte met eene uitgewekene Protestantsche *françoise*, zond de Markies hem terug.

Zijn oudere broeder gaf, door zich in twisten over godsdienst te mengen, den ouden Arouet niet minder verdriet; hetgeen dezen deed zeggen: »Ik heb twee dwazen tot zonen; den eenen in proza, den anderen in poëzij.»

Na den dood van Lodewijk XIV, gaf hij een spotschrift uit, waarin hij den Regent aanried, in plaats van de helft van 's konings paarden, liever de helft der *ezels* af te danken, waarmede men Lodewijk XV had omringd. Men vermoedde niet, dat dit stuk van hem kwam; doch om een geschrift, hetwelk hij niet had gemaakt, kwam hij in de Bastille, waar hij een jaar van zijne vrijheid beroofd bleef, eer de wezenlijke vervaardiger werd ontdekt. Ofschoon ontbloot van alle schrijfgereedschap, ontwierp hij hier zijne *Henriade* en vervaardigde er zelfs geheele zangen van, die hij eerst later opschreef.

Toen hij in vrijheid was gesteld, nam hij den naam

Voltaire aan: »Ik ben te ongelukkig geweest met mijn anderen naam,» zeide hij, »en wil nu beproeven of ik met dezen beter kan slagen.» Terstond zette hij zich neder om de *Herriade* af te werken, die hem, gelijk hij geloofde, een onsterfelijken naam zou maken; doch toen zij niet geheel de goedkeuring zijner vrienden mogt wegdragen, werd hij zoo verdrietig, dat hij ze op 't vuur wilde werpen. Hénault ontrukte ze hem en voegde hem toe: »uw gedicht gelijkt zijn held, die met al zijne gebreken toch een groot koning was.»

In 1722 was Voltaire in Brussel, waar hij met den dichter J. B. Rousseau eene naauwe vriendschap aanknoopte. Hij offerde haar echter op aan de zucht om iets schoons te zeggen. Toen Rousseau hem namelijk zijne *Ode à la Postérité* had laten lezen, gaf Voltaire tot antwoord: »uw brief zal bezwaarlijk aan zijn adres komen.»

De opgang, dien zijne werken maakten, prikkelde zijne ijdelheid zoo zeer, dat hij meende, zich overal op den voorgrond te mogen plaatsen. Zoo zat hij eens aan tafel met den Prins Rohan, die verwonderd vraagde, wie toch die jonge mensch was, welke daar zulk een hoog woord voerde? »Hij is een man,» gaf Voltaire ten antwoord, »die geen grooten naam achter zich sleept, maar dien, welken hij draagt, in eere weet te houden.» Dit antwoord berokkende hem eenige dagen daarna een duchtig pak slagen van de bedienden van den Prins. Woedend over dezen smaad, leerde hij schermen, en daagde daarna Prins Rohan, in eene loge van de komedie, tot een tweegevecht uit. Een twist met een edelman was iets, dat in die dagen aan iemand van minderen rang nooit werd vergeven, en zoo geraakte hij ten tweeden male in de Bastille, waar hij zich nu bezig hield met het beoefenen der Engelsche taal, om zich, na zijne verlossing, aan de overzijde van 't kanaal aan verdere vervolging te onttrekken.

Na eene gevangenschap van zes maanden, bragt hij dit voornemen ten uitvoer, en begon in Engeland met het uitgeven van die werken, waarin hij met een schitterenden,

regsepen
 owellen
 eeuw zo
 vooroor
 Zijne
 stijgen v
 den verk
 lijk te we
 riade te
 Londense
 naar Fra
 hem in
 Zijne
 den hal
 terwijl
 blijfplaat
 Na een
 en zijne
 laire tot
 heer aan
 man, die
 gaan, de
 na wier
 Berlijn t
 ontschuld
 kosten, n
 gezonden.
 prozasukk
 van 3000
 deze hem
 kuste. H
 daar Fre
 leede ke
 den, dat
 digde spot
 ze te late
 doen, en

wegslepden stijl, schoon niet altijd uit eene reine bron opwellende, de denkbeelden voordroeg, die eene volgende eeuw zouden beheerschen, en waarmede hij zoo veel volksvooroordeelen den doodsteek gaf.

Zijne uiterlijke omstandigheden verbeterden met het stijgen van zijn roem. Grootte sommen ontving hij voor den verkoop zijner werken — waarmede hij niet altijd eerlijk te werk ging: zoo zou hij het handschrift van de *Henriade* te gelijker tijd aan een Amsterdamsch en aan een Londensch boekverkooper verkocht hebben — en toen hij naar Frankrijk terug keerde, stelde de dood zijns vaders hem in 't bezit van een aardig vermogen.

Zijne geschriften haalden hem nieuwe vervolgingen op den hals, die hij ontweek bij de Markiezin du Châtelet, terwijl hij door de nieuwsbladen Engeland als zijne verblijfplaats deed opgeven.

Na eenigen tijd kon hij zich weder in Parijs vertoonen, en zijne Markiezin wist het zoo ver te brengen, dat Voltaire tot geheimschrijver bij de regeering, en tot kamerheer aan 't hof werd benoemd. De beschimping, welke de man, die zoo vaak anderen had bespot, hier moest ondergaan, deed hem besluiten, tot de Markiezin terug te keren, na wier dood Frederik de Groote hem overhaalde, naar Berlijn te komen. De koning had Voltaire, op diens verontschuldiging wegens het ruwe klimaat en de zware reiskosten, meloenen uit *Sans-Souci*, benevens 10000 livres gezonden. Nu verbeterde hij de Fransche gedichten en prozastukken van den Duitschen vorst, genoot een inkomen van 5000 thlr., en stond zoo zeer in Frederiks gunst, dat deze hem eens, bij eene opwelling van vreugde, de hand kuste. Het overschoone was echter weldra uitgebloeid, daar Frederik maar al te spoedig Voltaires nijd en hebzucht leerde kennen. De afgunstige man, niet kunnende dulden, dat ook anderen in 's konings gunst stonden, vervaardigde spotschriften op zijne mededingers. Frederik verbood, ze te laten drukken. Voltaire liet dit evenwel in Holland doen, en Frederik gaf daarop den scherprechter bevel eene

overgekomen exemplaren openlijk te verbranden. Voltaire was hierover zoo verbitterd, dat hij om zijn ontslag verzocht; doch een vleijende brief van den koning deed hem van gedachten veranderen. De scheiding werd hierdoor slechts twee maanden vertraagd. Hij mengde zich in de staatkunde, deed anderen te kort — men zegt dat hij een jood met valsche edelgesteenten bedroog — en nu werd de koning zoo ontevreden, dat Voltaire zich verwijderen moest. Hij vraagde en kreeg verlof om de baden van Plombières te gaan bezoeken; maar te Frankfort a/M liet Frederik hem tegenhouden, totdat hij een handschrift van 's Konings gedichten, dat hij, naar men zegt, bij vergissing, had medegenomen, terug had gegeven. Later heeft de groote schrijver nog eene vergeefsche reis naar Berlijn gedaan, ten einde de verloren betrekking weder nederig terug te vragen.

Na eenig zwerven kocht Voltaire het landgoed Les Délices, in de omstreken van Genève. Hier leerde hij eene kleindochter van den broeder van den Grooten Corneille, in zeer behoeftige omstandigheden, kennen. Hij trok zich harer aan, en bezorgde van de werken van haar oudoom eene uitgave met aantekeningen, welke genoeg opbragt om het meisje een behoorlijk huwelijksgoed te verschaffen.

Op zijn landgoed werd hij door reizigers uit alle landen bezocht, voor wie hij onophoudelijk prachtige feesten en toneelvertooningen gaf. De geestelijkheid van Genève nogtans maakte het Voltaire, die hare gemeente verleide door zijne wereldsche vertooningen, zoo onaangenaam, dat hij een ander landgoed, *Ferney*, kocht. Hier leidde hij een recht vorstelijk leven, waartoe een inkomen van 140000 livres hem dan ook wel in staat stelde. Hij lokte eene menigte boeren tot zich, voor wie hij huizen bouwde, en maakte daardoor het kleine gehucht *Ferney* tot een aanzienlijk vlek. Het oude kerkje liet hij door een nieuw gebouw vervangen, en daarop het opschrift plaatsen: *Aan God opgericht door Voltaire*.

Op zekeren morgen, viel het hem in, den opgang der

zon op de bergen te gaan aanschouwen. Verzeld van een gids en een zijner vrienden, beklimt hij een berg, van waar zich het verrukkendst tooneel aan zijn oog voordoet. Getroffen door den luister, die hem omringt, ontbloomt hij zijn hoofd, knielt neder, en roept uit: »Grootte God, ik geloof in u!» Vervolgens ontboezemt hij, met al de kracht van zijn dichterlijk genie, de gewaarwordingen, die hij ondervindt, telkens de eerste woorden herhalende. — Toen hij weder was opgestaan en het stof van zijne knieën had geveegd, waren zijne eerste woorden, eenige oneerbiedige uitdrukkingen, tegen Christus en zijne leer.

Meer en meer weêrklonk zijn roem, en steeg ook zijn invloed, waarvan hij soms een nuttig gebruik maakte. Het parlement van Toulouse had den predikant Calas doen radbraken, op de beschuldiging van zijn zoon te hebben vermoord, dien men, na tot het Roomsche geloof te zijn overgegaan, opgehangen had gevonden. Voltaire trok zich de zaak aan, wist de onschuld van den ongelukkige te bewijzen, en bewerkte daardoor, dat de Roomsche geestelijkheid een groot gedeelte van haar invloed op de rechtspleging verloor.

In de laatste jaren zijns levens had hij eenige treurspelen naar Parijs gezonden om die te doen opvoeren. Zijne vrienden noodigden hem uit, zelf over te komen. Ofschoon reeds vier en tachtig jaren oud, besloot hij tot de reize, op welke hem van alle zijden toejuichingen en eerbewijzingen toestroomden. Gestreeld door de buitensporige hulde, die hem in Parijs ten deele viel, kocht hij daar nog een prachtig hôtél, om zich met een wetenschappelijken arbeid, dien hij op zich had genomen, bezig te houden. Maar dewijl slapeloosheid hem kwelde, nam hij, buiten weten van zijn geneesheer, eene geringe hoeveelheid opium in. Het middel was nogtans wat sterk, zoodat het hem doodelijk werd.

De geestelijkheid wilde den christusloochenaar niet begraven. Zijn lijk werd daarom naar de abdij Scellières gebragt, waar zijn neef, de abt, het deed bijzetten. In

1791 werd het lijk opgegraven, met groote pracht naar Parijs gevoerd, en aldaar in de kerk St. Génévieve bijgezet.

JEAN JACQUES ROUSSEAU.

1712—1778.

WERKEN.

Proza: Contrat social. — Julie ou la nouvelle Héloïse. — Emile ou de l' Education. — Les Rêveries du Promeneur solitaire. — Confessions, enz.

Jean Jacques, wiens vermaardheid die van Voltaire evenaarde, werd te Genève geboren. Zijn vader, een horlogiemaker en iemand van veel beschaving, bezat eene uitgelezen boekverzameling, waarin zich vele vertalingen der oude schrijvers bevonden. Het lezen dezer werken legde in den krachtigen, vurigen geest des zoons, welke een zwak ligchaam omdroeg, die onbuigzaamheid en zucht tot vrijheid, welke de hoofdtrekken van zijn karakter uitmaakten, en, met zijne overigens veronachtzaamde opvoeding, de oorzaak werden van al zijne tegenheden.

Bevreesd voor de gevolgen van een jeugdigen misstap, verliet hij, zestien jaar oud, heimelijk zijne geboorteplaats, en begaf zich naar Annecy, waar hij vriendelijk werd opgenomen en gehuisvest, door eene Zwitsersche vrouw, van Warens genaamd, welke tot het Roomsche geloof was overgegaan.

Door hem eene schitterende toekomst als geestelijke voor te spiegelen, wist de bisschop van Annecy ook hem Roomsche te maken, doch Jean Jacques vond zich maar al te spoedig in zijne verwachtingen bedrogen. Hij ontliet het seminarie, moest een tijd lang als bediende te Turin in zijn onderhoud voorzien, en keerde eindelijk naar zijne moeder, gelijk hij zijne beschermster noemde, terug, die hem